

Utbildningsdepartementet

Myndigheten för skolutveckling
Karlbergsvägen 77-81
113 35 STOCKHOLM

Uppdrag till Myndigheten för skolutveckling att genomföra jämställdhetsinsatser i skolan

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Myndigheten för skolutveckling att planera och genomföra insatser i syfte att främja jämställdhet i grundskolan och motsvarande skolformer, gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Uppdraget omfattar såväl det offentliga skolväsendet som motsvarande fristående utbildningsverksamheter.

Uppdraget innebär att myndigheten ska genomföra ett flertal utvecklingsinsatser inom jämställdhetsområdet. Följande delar ingår i uppdraget:

1. Myndigheten för skolutveckling ska erbjuda insatser för kompetensutveckling i syfte att generellt främja jämställdhet och att motverka avhopp bland elever av det underrepresenterade könet från gymnasieprogram som antalsmässigt domineras av ett kön. Insatserna ska riktas till lärare samt studie- och yrkesvägledare inom förskolan, grund- och gymnasieskolan, vuxenutbildningen och högskolan. Myndigheten ska sprida information om utbildningen till kommuner och skolor. Myndigheten ska vidare stödja kommuner och skolor i deras arbete för att motverka traditionella studieval och främja jämställdhet.

Myndigheten får under 2008 använda högst 8 000 000 kronor för detta ändamål. Regeringen avser att, under förutsättning att riksdagen anvisar medel för ändamålet, avsätta 17 000 000 kronor 2009 och 17 000 000 kronor för 2010.

2. Myndigheten för skolutveckling ska samverka med Högskoleverket i myndighetens uppdrag (U2008/3124/UH) att

anordna en konferens inom ramen för Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet. Konferensen ska behandla relationen mellan kön, utbildningsframgång och arbetsmarknad i ett nordiskt perspektiv, avseende årskurserna 7–9, gymnasium, vuxenutbildning och högre utbildning. Myndigheten ska vidare bistå Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) i planeringen kring en konferens på samma tema under Sveriges EU-ordförandeskap hösten 2009.

3. Myndigheten för skolutveckling ska – med utgångspunkt i skolans värdegrund, innefattande barnets rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor – erbjuda personal i grund- och gymnasieskolan fortbildning i sex- och samlevnadsundervisning i syfte att främja jämställdhet. Fortbildningen ska ha en bred ansats där utgångspunkten ska vara varje flickas och pojkes rätt till kroppslig och sexuell integritet med respekt för varje människas egenvärde.

Fortbildningen ska bland annat ge lärare och annan personal verktyg för att kunna uppmuntra dialog och etisk reflektion mellan elever kring frågor som rör sex och samlevnad, både i skolan och i hemmet. I fortbildningen bör också tas upp hur personalen utifrån ett värdegrundsperspektiv konkret kan arbeta med t.ex. frågor kring aborter, oönskade graviditeter, sexuellt överförbara sjukdomar, könsroller, könsidentitet och sexuell läggning.

Fortbildningen ska vidare ge kunskap om hur sådana komplexa frågeställningar såsom sexuellt utnyttjande, sexuellt våld och sexuell exploatering (innefattande sådan exploatering som sker i nya digitala medier), könsstämpning samt hedersrelaterat våld och förtryck, kan diskuteras med elever ur ett jämställdhets- och rättighetsperspektiv.

Myndigheten får under 2008 använda högst 2 000 000 kronor för detta ändamål. Regeringen avser att, under förutsättning att riksdagen anvisar medel för ändamålet, avsätta 3 000 000 kronor 2009 och 3 000 000 kronor för 2010.

4. Myndigheten för skolutveckling ska erbjuda skolledare i grund- och gymnasieskolan fortbildning i hur skolan kan arbeta med frågor om hedersrelaterat våld och förtryck inom ramen för sin verksamhet.

Myndigheten får under 2008 använda högst 4 000 000 kronor för detta ändamål. Regeringen avser att, under förutsättning att riksdagen anvisar medel för ändamålet, avsätta 6 000 000 kronor

2009 och 6 000 000 kronor för 2010.

5. Myndigheten för skolutveckling ska inom ramen för redan planerade insatser och i samråd med relevanta myndigheter stödja elevhälsans arbete med att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa i grund- och gymnasieskolan. Myndigheten får under 2008 använda högst 4 500 000 kronor till detta ändamål. Regeringen avser att, under förutsättning att riksdagen anvisar medel för ändamålet, avsätta 6 000 000 kronor 2009 och 6 000 000 kronor för 2010.

Myndigheten för skolutveckling ska inom ramen för uppdraget samverka med Socialstyrelsen, Statens skolverk, universitet och högskolor, Ungdomsstyrelsen, Delegationen för jämställdhet i skolan (dir. 2008:75), Sveriges Kommuner och Landsting, Barnombudsmannen, Jämställdhetsombudsmannen, elevorganisationer, ungdomsorganisationer, Stiftelsen Allmänna Barnhuset samt andra relevanta myndigheter och organisationer.

Myndigheten för skolutveckling ska årligen i samband med sin årsredovisning lämna en delrapport om hur uppdraget genomförs.

Uppdraget ska slutrapporteras till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 31 december 2010.

Skälen för regeringens beslut

Regeringens utgångspunkt för jämställdhetsarbetet i skolan är att alla elever ska få pröva och utveckla sina förmågor och intressen utan att hindras av stereotypa könsroller. Jämställdhetsarbetet måste starta tidigt. Den självklara utgångspunkten för arbetet med jämställdhet är att alla kvinnor och män är lika mycket värda. I en jämställd skola är studie- och yrkesvalen individuella och inte könsbundna.

Regeringen bedömer att en av de viktigaste uppgifterna för att främja jämställdheten i skolan är ett förtydligande av kunskapsuppdraget. Skolans arbete ska präglas av demokrati, mänskliga rättigheter – innefattande barnets rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) – och jämställdhet, innefattande konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Varje skola ska bedriva ett långsiktigt och målmedvetet arbete för att främja jämställdheten. Varje form av diskriminering ska bekämpas.

Jämställdhet ingår som en del i skolans värdegrundsuppdrag som bl.a. formuleras i läroplanerna. I dagens skola finns dock tydliga könsskillnader i resultat. Flickor och unga kvinnor presterar bättre och lämnar skolväsendet med högre betyg än pojkar och unga män. Unga kvinnor fullföljer även gymnasieskolan i större utsträckning än män.

Kvinnorna utgör i dag en majoritet bland studenterna på universitet och högskolor. Detta har dock inte lett till att de fått en tryggare plats på arbetsmarknaden. Den psykiska ohälsan hos flickor och unga kvinnor har dessutom ökat.

Den dåvarande regeringen gav i september 2006 Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att planera insatser för en satsning på jämställdhet i grundskolan (U2006/6121/S). Regeringen anser att denna satsning inte är tillräcklig utan att det krävs ytterligare ansträngningar och ett mer omfattande jämställdhetsarbete för att förverkliga de mål som uttrycks i skolans styrdokument. Regeringen tillskjuter därför ytterligare medel för detta arbete.

Regeringen avser att genom en ändring av regleringsbrevet för 2008 för anslaget 24:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder inom utgiftsområdet 14, ställa 18 500 000 kr till myndighetens disposition, som ersättning för uppdraget 2008. Den totala kostnaden för uppdraget beräknas till 84 500 000 kr. Regeringen avser att tillföra medel för uppdraget även under 2009 och 2010, under förutsättning att riksdagen anvisar medel för ändamålet.

Närmare om uppdragen

1) Insatser för att främja jämställdhet samt att motverka könsrelaterade trakasserier och avhopp bland elever av underrepresenterat kön

Flera undersökningar visar att pojkar och flickor inte behandlas på lika villkor i skolan. Skolan har en tendens att förstärka traditionella mönster och uppfattningar om vad som är manligt respektive kvinnligt. Pojkar får mest uppmärksamhet, samtidigt som de har klart sämre skolresultat än flickor.

Det finns en högre toleransnivå gentemot stök och oordning bland pojkar och de tillåts att ta mest plats i klassrummet. Det sker på flickornas bekostnad, som i högre grad fostras till passivitet och ordningsamhet. Undersökningar visar att flickor känner sig mer utsatta för i stort sett alla former av kränkningar i skolan.

Flickor och pojkar gör i stor utsträckning studie- och yrkesval utifrån traditionella könsmonster. Uppföljningar visar att "könsbrytare" i högre utsträckning avbryter sina studier. Flera jämställdhetsinsatser har haft till syfte att bryta det traditionella könsmonstret och få fler flickor och kvinnor att välja tekniska och naturvetenskapliga ämnen och utbildningar. Ansträngningarna när det gäller att få pojkar och unga män att bryta sina könsmonster bör öka på gymnasie-, vuxenutbildnings- och högskolenivå. Det är av stor betydelse att alla elever får en modern och jämställd studie- och yrkesvägledning.

Myndigheten för skolutveckling ska erbjuda utbildning i syfte att generellt främja jämställdhet samt att motverka oönskade handlingar såsom könsrelaterade trakasserier. Även avhopp bland elever av det underrepresenterade könet från gymnasieprogram som antalsmässigt domineras av ett kön ska motverkas. Insatserna ska riktas till lärare samt studie- och yrkesvägledare inom förskolan, grund- och gymnasieskolan, vuxenutbildningen och högskolan. Myndigheten ska dessutom sprida information om utbildningen till kommuner och skolor.

Myndigheten ska vidare stödja kommuner och skolor i deras arbete att motverka traditionella studieval och för att främja jämställdhet.

2) Sprida kunskap om kön och skolframgång

Enligt Skolverkets lägesbedömning från 2006 (rapport 288, 2006) har flickor och unga kvinnor under de senaste 30 åren uppvisat bättre studieresultat än pojkar och unga män. Problemen med pojkars studieprestationer finns i hela OECD-området. Samtidigt är kvinnor i Sverige i högre grad överutbildade för sitt arbete och har svårare än män att komma in på arbetsmarknaden. Dessutom visar studier att flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män på vissa håll behandlas olika samt ges skilda villkor och förutsättningar i förskolan och grund- och gymnasieskolan.

Myndigheten för skolutveckling ska samverka med Högskoleverket i dess uppdrag (U2008/3124/UH) att anordna en konferens inom ramen för Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet. Konferensen ska behandla relationen mellan kön, utbildningsframgång och arbetsmarknad i ett nordiskt perspektiv. Myndigheten ska vidare bistå Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) i planeringen kring en konferens på samma tema under Sveriges EU-ordförandeskap hösten 2009.

3) Fortbildning i sex- och samlevnadsundervisning

Frågor kring sexualitet, relationer och synen på kvinnor och män angår alla och är således inte något företrädare för skolan ensamma kan lösa. Att föräldrar tar sitt ansvar för att förmedla sunda värderingar till sina barn är avgörande. Skolan har dock en viktig uppgift i att utifrån sitt värdegrunds- och kunskapsuppdrag ge alla elever, oavsett kön, etnicitet eller bakgrund, kunskap om sina rättigheter och skapa en dialog och diskussion mellan elever och personal i frågor som rör relationer, sex och samlevnad. Det finns mot denna bakgrund behov av en förstärkning av lärarnas kompetens när det gäller sex- och samlevnadsundervisning.

Myndigheten för skolutveckling ges därför i uppdrag att erbjuda personal i grund- och gymnasieskolan fortbildning i sex- och samlevnadsundervisning i syfte att främja jämställdhet. Fortbildningen

ska ha en bred ansats där utgångspunkten är varje flickas och pojkes rätt till kroppslig och sexuell integritet med respekt för varje människas egenvärde. Fortbildningen ska bland annat ge lärare och annan personal verktyg för att uppmuntra etisk dialog och reflektion. I fortbildningen bör också tas upp hur personalen utifrån ett värdegrundsperspektiv konkret kan arbeta med t.ex. frågor kring aborter, oönskade graviditeter, sexuellt överförbara sjukdomar, könsroller, könsidentitet och sexuell läggning.

Fortbildningen ska vidare ge kunskap om hur sådana komplexa frågeställningar såsom sexuellt utnyttjande, sexuellt våld och sexuell exploatering (innefattande sådan exploatering som sker i nya digitala medier), könsstympling samt hedersrelaterat våld och förtryck, kan diskuteras med elever ur ett jämställdhets- och rättighetsperspektiv.

4) Insatser för att förhindra och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck

Enligt skollagen (1985:1100) ska verksamheten i skolan utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan ska främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Den som verkar inom skolan ska särskilt främja jämställdhet mellan könen (se 1 kap. 2 § skollagen). Ytterligare bestämmelser om skolhuvudmännens skyldigheter finns i lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Enligt 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) ska skolan aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Att bekämpa mäns våld mot kvinnor har hög prioritet för regeringen. Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem. En del av detta våld är det s.k. hedersrelaterade våldet och förtrycket.

I det s.k. hederstänkandet är kontrollen av flickors och kvinnors liv och sexualitet central och starkt knuten till familjen, vars rykte och anseende ses som avhängigt flickor och kvinnors påstådda eller faktiska beteende. Flickors och unga kvinnors liv kan vara hårt kontrollerat och överträdelser av familjens regler kan leda till sanktioner i form av hårdare restriktioner, hot och i värsta fall våld med fara för livet.

Den största gruppen som är utsatt för s.k. hedersrelaterat våld och förtryck är flickor och kvinnor. Sådant våld och förtryck drabbar också homo- och bisexuella av båda könen samt transpersoner. Även pojkar berörs, både som förövare och offer. I skolan ska flickor och pojkar ges lika rättigheter och möjligheter att lära och utvecklas. Elever som lever i familjer där hedersbegreppet spelar en viktig roll har inte samma möjlighet att utöva sina rättigheter som andra. Behovet av grundläggande kunskaper i skolan angående mäns våld mot kvinnor inklusive s.k.

hedersrelaterat förtryck och våld är stort. Rektorer, lärare och övrig personal måste kunna tyda signaler för att kunna upptäcka problem.

Myndigheten för skolutveckling ges mot denna bakgrund i uppdrag att erbjuda skolledare i grund- och gymnasieskolan fortbildning om problematiken kring s.k. hedersrelaterat våld och förtryck.

5) Psykisk ohälsa

Skolorna och framför allt elevhälsan har en viktig roll när det gäller att förebygga psykisk och fysisk ohälsa bland barn och ungdomar. Skolverkets lägesbedömning från 2006 visar att majoriteten av eleverna trivs i skolan. Flera studier har dock samtidigt visat att den psykiska ohälsan bland elever ökat under en längre period, särskilt bland flickorna. Enligt utredningen om ungdomars psykiska hälsa *Ungdomar, stress och psykisk ohälsa* (SOU 2006:77) anser majoriteten av eleverna i grund- och gymnasieskolan att det i skolan finns många stressframkallande faktorer.

Myndigheten för skolutveckling ges mot denna bakgrund i uppdrag att inom ramen för pågående eller planerade insatser och i samråd med relevanta myndigheter stödja elevhälsans arbete med att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa i grund- och gymnasieskolan. Pågående insatser inom området är t.ex. samverkansprojektet mellan skola, polis, socialtjänst samt barn- och ungdomspsykiatri (U2006/5879/S).

På regeringens vägnar

Jan Björklund

Kent Eriksson

Kopia till

Finansdepartementet/BA

Integrations- och jämställdhetsdepartementet/JÄM

Integrations- och jämställdhetsdepartementet/UF

Statens skolverk

Barnombudsmannen

Jämställdhetsombudsmannen /Diskrimineringsombudsmannen

Ungdomsstyrelsen

Delegationen för jämställdhet i skolan

Sveriges Kommuner och Landsting